

Галина БАЧИНСЬКА
Оксана ВЕРБОВЕЦЬКА

ЕКВІВАЛЕНТИ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ УКРАЇНСЬКОЇ ТА ПОЛЬСЬКОЇ МОВ З ОНІМНИМ КОМПОНЕНТОМ (на матеріалі «Короткого українсько-польського словника усталених виразів»)

Науковий вісник Ужгородського університету.
Серія: Філологія. Випуск 2 (44).
УДК 81'373.2:168.522=162.1

DOI:10.24144/2663-6840/2020.2(44).62–67

Бачинська Г., Вербо́вцева О. Еквіваленти фразеологічних одиниць української та польської мов з онімним компонентом (на матеріалі «Короткого українсько-польського словника усталених виразів»); кількість бібліографічних джерел – 12; мова українська.

Анотація. У статті проаналізовано фразеологізми з онімними компонентами в порівняльному аспекті української та польської мов на матеріалі «Короткого українсько-польського словника усталених виразів: еквіваленти слова, фразеологізми прислів'я та приказки» (Дрогобич, 2017). Проаналізовано семантику онімного складу, з'ясовано лексичні групи, з яких походять власні назви. Досліджено культурно-національні особливості онімів у складі фразеологізмів.

Вивчення фразеологізмів як носіїв ментальних фреймів є актуальним, у тому числі і порівняння реалізації власних назв у фразеологічних одиницях споріднених і неспоріднених мов. Мета статті – аналіз фразеологічних одиниць, до складу яких входять онімні компоненти, на матеріалі сучасної української та польської мов. Завданням статті було визначити роль та функцію ономастичного складника у фразеологізмах, проаналізувати склад та семантику фразеологізмів (ідіом української та польської мов з онімними та відонімними дериватами; розглянути типи ономастичних фразеологізмів; виділити особливості їхнього перекладу; з'ясувати походження онімних назв у фразеологізмах-відповідниках.

Функціонування фразеологізмів, до складу яких входять онімні компоненти, у мовному континуумі споріднених мов свідчить про етнічну близькість цивілізаційних віх, наявність історичної спадщини, зв'язок із всесвітніми культурними процесами, частиною яких вони є. Такі лінгвістичні одиниці дуже яскраві, образні, мають конкретизований метафоричний зміст, відомі на міжетнічному рівні, тому більш дієві, адресні й універсальні. Перевагу в міжнародній комунікації мають фразеологізми з міфонімами-складниками, бо онім, який містить загальновідому інформацію (з Біблії та античних міфів), зберігається в перекладі іншою мовою, оскільки відомий і конотований для носіїв різних (споріднених і неспоріднених) культур, у тому числі й для українців та поляків. Проте в таких назвах виявляються і культурні відмінності в лексиці, звуковому комплексі власних іменувань тощо. Серед фразеологічних одиниць з онімними компонентами наявні повні відповідники і відповідники, що відрізняються значенням, складниками, граматичними формами, варіативністю найменувань.

Ключові слова: фразеологізм, онімний компонент, міфонім, семантика, структура.

Фразеологія має тісний зв'язок з історією та культурою народу, який яскраво виявляється в онімах, що входять до складу фразеологічних одиниць. Назви осіб колоритно відображають світобачення людини, сприяючи при цьому формуванню мовної картини світу суспільства, і становлять великий інтерес для вербалізації різних ментальних структур та їх відображення мовними засобами.

Особове ім'я в процесі комунікативного акту є компонентом інформації, тому закономірно має статус концепту [Карпенко 2006, с. 24]. О. Кубрякова вважає, що концепт як різносубстратна одиниця етносвідомості є «операційною змістовою одиницею пам'яті, ментального лексикону, концептуальної системи і мови мозку, всієї картини світу, відображеної в людській психіці» [Краткий словарь, с. 90].

Зважаючи на те, що основними вербалізаторами концептів є слово і фразеологізм, то вивчення фразеологізмів як носіїв ментальних фреймів є актуальним, а відтак і порівняння реалізації власних назв у фразеологічних одиницях споріднених і неспоріднених мов.

Постановка проблеми. Вивчення фразеологізмів з онімним компонентом в сучасній лінгвістиці містить багато аспектів (концептуальність

оніма, його національна специфіка, структура та семантика фразеологізмів такого типу тощо), тому багато питань залишаються поза увагою мовознавців, потребують наукового вивчення. Так, ще не розв'язані проблеми семантики та структури фразеологізмів суміжних мов, до складу яких входять власні особові імена та відонімні деривати. Матеріалом нашого дослідження послужив «Короткий українсько-польський словник усталених виразів: еквіваленти слова, фразеологізми, прислів'я та приказки» [Космеда 2017].

Аналіз досліджень. На сьогодні дослідження фразеологічних одиниць представлене ґрунтовними напрацюваннями. Становленню фразеології як галузі лінгвістики сприяли праці М. Ломоносова, Ф. Буслаєва, О. Потебні, О. Шахматова та ін.; теоретичні питання, питання виникнення і функціонування фразеологізмів репрезентовані розвідками Л. Авксентьева, М. Алефіренка, А. Архангельської, Н. Бабич, Д. Баранника, В. Білоноженко, І. Голубовської, М. Демського, А. Івченка, В. Калашника, А. Коваль, В. Мокієнка, Ю. Прадіда, Л. Скрипник, В. Телії, В. Ужченка та ін.; на матеріалі художніх творів та публіцистики функціонування фразеологічних одиниць вивчали І. Гнатюк, А. Понома-

ренко; Н. Бойченко, О. Пономарів, О. Сербенська, Л. Шевченко та ін.

З кінця ХХ століття в лінгвістиці активізуються дослідження фразеології в межах різноманітних парадигм. М. Алефіренко наголошує на виникненні лінгвокультурологічної, комунікативно-прагматичної та когнітивної фразеології [Алефіренко 2004, с. 65].

Дослідженням онімів у складі фразеологічних одиниць займалися Л. Скрипник, В. Мокієнко, В. Ужченко, Н. Пасік, Ю. Карпенко, Н. Щербакова, О. Мороз, Т. Семенова, А. Кравчук, Н. Хома, О. Арделян та ін.

Мета статті – аналіз фразеологічних одиниць, до складу яких входять онімні компоненти, на матеріалі сучасної української та польської мов. Для досягнення цієї мети були поставлені такі **завдання**: визначити роль та функцію ономастичного складника у фразеологізмах, проаналізувати склад та семантику фразеологізмів (ідіом) української та польської мов з онімними та відонімними дериватами; розглянути типи ономастичних фразеологізмів; виділити особливості їхнього перекладу; з'ясувати походження онімних назв у фразеологізмах-відповідниках, що функціонують у двох мовах.

Основними **методами** дослідження є описовий, зіставний метод, на основі якого проведено розрізнення фразеологічних одиниць польської та української мов; структурний метод, спрямований на вивчення зв'язків і відношень між структурними складниками тощо.

Виклад основного матеріалу.

Фразеологізми є одним із способів відображення мовної картини світу, яка формує тип відношення людини до суспільства, визначає норми поведінки людини у світі і її ставлення до нього [Арделян 2009, с. 133].

Фразеологічний фонд мови містить різноструктурні одиниці, відмінні за семантикою. Традиційно фразеологізмами дослідники вважають семантично пов'язані сполучення слів, які не виникають у процесі мовлення, а відтворюються у вигляді стійкої (неподільної та цілісної) конструкції, і їх значення не відповідає сукупному значенню їх компонентів. Загалом фразеологічні одиниці І. Глуховцева визначає як словосполучки або висловлення, семантично цілісні, відносно стійкі, відтворювані, переважно експресивні одиниці, які виконують номінативну та характеристичну функції й вступають у семантичні та граматичні зв'язки з іншими мовними одиницями [Глуховцева 2015, с. 6].

Під поняттям «фразеологізм» (або «ідіома») у широкому значенні прийнято розуміти «стійкі, зв'язані єдністю змісту, постійно відтворювані в мовленні словосполучки або висловлення, які ґрунтуються на стереотипах свідомості, є репрезентантами культури народу й характеризуються образністю й експресивністю» [Селіванова 2006, с. 641]. Ознаками фразеологізмів є семантична цілісність або семантична нерозкладність; метафоричність; нарізнооформленість; відтворюваність;

наявність не менше двох повнозначних слів; неперекладність [Гостра 2016, с. 5].

Сучасні процеси, які відбуваються в суспільстві, сприяють тісним зв'язкам між народами в економічному, політичному та культурному аспектах, серед яких останньому відведена не остання роль. Істотним прошарком лексики будь-якої мови є інтернаціональні фразеологізми, що функціонують у споріднених і неспоріднених мовах. Фразеологізми, які присутні у споріднених мовах, мають глибоке підґрунтя. Семантика їх може бути як тотожною, так і більшою чи меншою мірою відрізнятись. Серед першої групи назв (значення ідентичне) є:

1) чіткі відповідники як у значенні, так і в складі, граматичній формі: *Сізіфова праця (Сізіфів труд)*. Безплідна, важка, нескінченна, а часом і непотрібна праця. – *Suzyfowa praca* (с. 280);

2) різняться граматичною формою, порядком компонентів: *Голий як турецький святий*. Зовсім роздягнений, нічим не прикритий або бідний. – *Goly jak święty turecki* (с. 103);

3) різняться варіативністю компонентів, у тому числі й власних назв: *[Гарна] як яблучко [на Спаса]*. Дуже вродливий, вродлива. – *[Ładna] Jak (tynieckie) jablko* (с. 336). У таких варіантах власні назви виступають для конкретизації особи, події і т. ін.;

4) різняться компонентами: *Верства келебердянська (пирятинська, чугуйівська, мальована)*. Про дуже високу на зріст людину. – *Wysoki jak Mariachka wieża (baranowska dzwonnica, bablionska wieża)* (с. 77).

У групі фразеологічних відповідників в українській та польській мовах можна виділити такі, що різняться:

1) лише значенням: *Поцілунок [від] Іуди*. Зрадницький учинок під виглядом доброзичливості, приязні. – *Pocałunek Judasza. Gest nieszczerzy, fałszywy, maskujący wrogie zamiary wobec kogoś* (с. 264). У тому числі з омонімічним або паронімічним значенням: *Альфа і омега* 1. Початок і кінець чогось. 2. Головне, основа чогось. – *Alfa i omega. Być początkiem i końcem; o człowieku, który dużo wie i jest niekwestionowanym autorytetem w jakiejś sprawie* (с. 42).

2) складом (у плані міжкультурної конотації): *За царя Горьха (Панька, Тимка, Хмеля)*. Дуже давно, у дуже давні часи. – *Za (czasów) króla Świeczka* (с. 152). У тому числі варіативністю назви в кожній мові: *Хома невірний (невірячий)*. Про людину, яка сумнівається, не вірить у що-небудь. – *Niewierny Tomasz* (с. 311–312).

3) граматичною формою: *Адамово ребро (ребреце)*. Про жінку. – *Żebro Adama. Kobieta* (с. 42).

Фразеологізми з онімним компонентом становлять значний пласт лексики кожної мови. За висловленням О. Селіванової, онімне значення містить співвіднесення з певним референтом (людиною, місцем, твариною, астрономічним об'єктом тощо), а також компонент відомості імені, стилістичну, оцінну, емотивну й естетичну інформацію [Селіванова 2006, с. 426].

За лексичним значенням власної назви онімна лексика включає антропоніми, топоніми, зооніми, ергоніми, теоніми, космоніми, хрононіми, хрема-тоніми, ідеоніми та інші групи власних назв. У нашому дослідженні за лексичним значенням власних назв фразеологізми розподіляємо на чотири групи: 1) фразеологізми, до складу яких входять антропоніми і зооніми; 2) фразеологізми, до складу яких входять міфоніми; 3) фразеологізми, до складу яких входять топоніми; 4) фразеологізми, до складу яких входять інші групи онімної лексики.

1. Фразеологізми, до складу яких входять антропоніми і зооніми. Будь-який народ має свою багатовікову історію становлення власне іменної лексики – антропонімів. Імена є найдавнішим онімним класом, що несе самобутність етнокультури і соціологізує особу в колективі. Сучасні імена мають обмежений фонд, власнеіменна творчість не є пріоритетною в сучасному антропоніміконі, тому й фразеологізми, будучи сталими виразами з відтворюваними компонентами, мають традиційний набір антропонімних складників рідної мови.

Абстрактна лексика має здатність реалізуватись у конкретних назвах – власних іменах, що сприяє наочній реалізації образу, наближеності до слухача [Буслаєв 1861, с. 134]. У нашому дослідженні виявлено фразеологізм з антропонімом *Дантове пекло – Dantejskie piekło (sceny)* (с. 112–113). Ім'я Данте є промовистою назвою, відомою в усьому світі: Данте (Данте Аліг'єрі – італійський поет, мислитель, богослов, творець «Божественної комедії» – шедевр світової літератури) [Данте].

До цієї групи належить і фразеологізм *За царя Горóха (Панька́, Тимка́, Хмеля́) – Za (czasów) króla Świeczka* (с. 152). Назва *Горóх* не має пояснення, проте трапляється в усній народній творчості (у казках) дуже часто і позначає правителя, що керував державою в давні часи.

Ще один тип онімів становлять фразеологізми із компонентом-зоонімом. Традиційно до складу фразеологізмів входять назви, в основі яких є клички собак, до того ж звичні і промовисті: *Як собаці (Сірко́ві, Сірку́) на перелазі. – Użyć jak psa w studni* (с. 334). Як правило, такі фразеологізми мають іронічний підтекст, порівнюючи і проєктуючи поведінку собаки на поведінку і стан людини.

2. Фразеологізми, до складу яких входять міфоніми. До міфонімів належать власні назви з Біблії та античних міфів, тож і фразеологізми в цій групі розподіляються на дві підгрупи: фразеологізми з онімами з біблійних оповідей та античних міфів.

Велику групу власних назв, що виступають компонентами фразеологізмів, становлять теоніми. Найчастіше до стійких сполук включають компонент *Бог*. Фразеологізми, що містять такий онім, «за значенням є більш узагальненими, важливими для побутового, духовного та фізичного життя...., оскільки характеризують життя і смерть, підтримку вищих сил, життєвий оптимізм, а також фортуальну сферу діяльності людини» [Доброльова 2013, с. 75]. Серед досліджених виявлено фразеологізми: *Бог [його] знає що (куди, як і т. ін.). – Bóg [nie] wie*

co (с. 62); *Дякувати Богові (Богу, Господові, Господеві) – Dzięk Bogu* (с. 136); *[Живе] як (мов) у Бога за пазухою (за дверима) – Jak u Pana za pięset* (с. 334–335); *Спочити з Богом = віддати [Богу, Богові] душу (дух, духа) – Oddać (Bogu) ducha* (с. 284, с. 87) та ін. Велика кількість фразеологізмів із компонентом *Бог* свідчить про Його важливість у духовному житті як українців, так і поляків, про дотримання християнських догм представниками цих етносів.

Окрім теоніма *Бог*, у фразеологізмах-відповідниках обох мов виявлено конструкції з онімами-назвами апостолів, що мали стосунок до Ісуса Христа і виявили себе особливими рисами, які суперечать Божим заповідям: *Поцілунок [від] Іуди – Pocałunek Judasza* (с. 264); *Хома невірний (невірячий). – Niewierny Tomasz* (с. 311–312).

Біблійні назви зі Старого Завіту представлені фразеологізмами: *На лоні Авраамовому – Łono Abrahama (Abrahamowe)* (с. 217); *Від Адама [починаю] – Od Adama I Ewy [wywodzić, wyjaśnić itp]* (с. 85); *Адамово ребро (реберце) – Żebro Adama* (с. 42); *У(в) костюмі Адама (Єви) – W stroju Adama (adamowym, Ewy)* (с. 299); *Соломонове рішення (вирішення) – Salomonowy wyrok* (с. 284); *Валамова ослиця – Balaama oślica* (с. 74). Велика їх кількість є ознакою символізму подій і вчинків, промовистих життєвих ситуацій, які там описані, на усі віки і часи.

Мовну свідомість людей, що становить основу світосприйняття, складають етнолінгвальні концепти, які ґрунтуються на міфореілігійних уявленнях. Назви міфічних істот утворюють специфічний пласт лексики, яка є «вербальним кодом міфологічних уявлень і світосприйняття» [Василенко 2003, с. 2]. Міфоніми є компонентами фразеологізмів української та польської мов: *Стріла Амура (Купідона; Амурова; Купідонова стріла) – Strzała Amora (Erosa, Kupidyna)* (с. 288); *Нитка Аріадни = Провідна нитка – Nic Ariadny* (с. 240); *Авгієві стаїні – Stajnia (stajnie) Augiasza* (с. 41); *Танталові муки (муки Тантала) – Meki Tantalala* (с. 290); *Скриня (скринька) Пандори – Puszka Pandory* (с. 282); *Сізіфова праця (Сізіфів труд) – Syzyfowa praca* (с. 280); *Дволикий янус – Janusowe oblicze* (с. 114–115); *Гарний (красивий) як Аполлон [молодий бог] = гарний як [молодий] місяць (молодик) – Дуже вродливий. Piękny jak Apollo (młody Bóg) = Piękny jak księżyc [w pełni]* (с. 98); *Висіти дамокловим мечем – Wisieć jak miecz Damoklesa* (с. 82–83); *Бочка Діогена – Beczka Diogenesa* (с. 66); *Ахіллесова п'ята – Pięta achillesowa (Achillesa)* (с. 44) та ін.

Фразеологізми з компонентами-міфонімами є загальновідомими і становлять позаетнічний шар лексики.

3. Фразеологізми, до складу яких входять топоніми. Ця група фразеологічних одиниць є однією з найчисельніших. Топоніми, що містяться у складі фразеологізмів, вносять пізнавальну інформацію, конотативну оцінку: *Верства келебердянська (пирятинська, чугуївська, мальована) – Wysoki jak Mariachka wieża (baranowska dzwonnica,*

bablionska wieża) (с. 77). Проте більшість фіксованих фразеологізмів мають біблійний сюжет: *Троянський кінь – Koń trojański* (с. 294); *Содом і Гоморра – Sodoma i Gomora* (с. 283); *Іерихонська труба – Trąby jerychońskie* (с. 172); *Іерихонські мури (стіни) – Mury Jerycha* (с. 172) та ін.

До складу фразеологізмів з онімними компонентами входять і власні назви країн: *Єгипетська тьма – Egipskie ciemności* (с. 136); *Голий як турецький святий = голий як бубон – Goly jak święty turecki* (с. 103); *Відкривати (відкрити) Америку – Odkrywać (odkryć) Amerykę* (с. 88) та ін.

4. Фразеологізми, до складу яких входять інші групи онімної лексики. До цієї групи належать фразеологізми з компонентом-назвою релігійних та народних свят: *[Гарна] як яблучко [на Спаса] – [Ładna] Jak (tynieckie) jabłko* (с. 336). Така назва-відповідник відсутня в польському варіанті фразеологізму, а в українському вона є варіантною. У народі свято Спаса мало світське значення, пов'язане зі святом урожаю. Святкують його тоді, коли дозрівають плоди, тому, власне, й порівнюється з плодами на Спаса.

До групи прагматонімів відносимо компоненти фразеологізмів, у яких відтворено іменування літер алфавітів (грецького, старослов'янського та ін.): *Альфа і омега – Alfa i omega* (с. 42); *Від А до Я (до зет) = Від аза до іжиці = Від альфи до омеги = Від букви до букви – Od a do zet* (с. 85).

Фразеологізми, що мають відповідники в українській та польській мовах, з онімними компонентами-складниками походять із:

а) античної міфології: *Стріла Амура (Купідона; Амурова; Купідонова стріла)*. Символ кохання (від зображення міфологічного бога Амура з луком і стрілами). – *Strzala Amora (Erosa, Kupidyna)* (с. 288); *Скриня (скринька) Пандори*. Про вчинки, що викликають прикрощі, клопіт, нещастя. – *Puszka Pandory* (с. 282);

б) біблійної або євангельської міфології: *Поцілунок [від] Іуди*. Зрадницький учинок під виглядом доброзичливості, приязні. – *Pocalunek Judasza* (с. 264); *Єгипетська тьма*. Непроглядна тьма, темрява. – *Egipskie ciemności* (с. 136); *Соломонове рішення (вирішення)*. Мудре, винахідливе розв'язання спірного або складного питання. – *Salomonowy wyrok* (с. 284);

в) усної літературної творчості народу (легенди, казки, перекази): *За царя Горюха (Панька, Тимка, Хмеля)*. Дуже давно, у дуже давні часи. – *Za (czasów) króla Świeczka* (с. 152);

г) історичних подій, з якими пов'язана особа чи географічний об'єкт, що мають певні характерні ознаки: *Відкривати (відкрити) Америку*. Говорити чи оголошувати про те, що всім давно відоме. – *Odkrywać (odkryć) Amerykę* (с. 88);

д) культурних надбань народу чи людства загалом: *Від А до Я (до зет) = Від аза до іжиці = Від альфи до омеги = Від букви до букви*. Від початку до кінця. – *Od a do zet* (с. 85).

Виходячи з того, що серед пропонованих Словником фразеологізмів з онімними компонен-

тами багато міфонімів, із погляду лексичної наповненості виділяємо такі особливості: а) вживання біблеїзмів: *Божий дім*. Храм, церква. – *Dom boży (modlitwy)* (с. 65); *Валамова ослиця*. Покірлива, мовчазна людина, яка несподівано висловлює протест. – *Balaama oślica* (с. 74); *Поцілунок [від] Іуди*. Зрадницький учинок під виглядом доброзичливості, приязні. – *Pocalunek Judasza* (с. 264); б) застарілої лексики: *Іерихонська труба*. Потужний, оглушливий звук, сильний трубний голос; про людину з таким голосом. – *Trąby jerychońskie* (с. 172); *Верства келебердянська (пирятинська, чузуйська, мальована)*. Про дуже високу на зріст людину. – *Wysoki jak Mariachka wieża (baranowska dzwonnica, bablionska wieża)* (с. 77); в) книжної лексики: *Соломонове рішення (вирішення)*. Мудре, винахідливе розв'язання спірного або складного питання. – *Salomonowy wyrok* (с. 284); *Бочка Діогена*. Про аскетичне, дуже невибагливе житло. – *Bezka Diogenesa* (с. 66); г) розмовної лексики: *Бог [його] знає що (куди, як і т. ін.)*. Хто його знає, невідомо що. – *Bóg [nie] wie co* (с. 62); *Відкривати (відкрити) Америку*. Говорити чи оголошувати про те, що всім давно відоме. – *Odkrywać (odkryć) Amerykę* (с. 88); *[Гарна] як яблучко [на Спаса]*. Дуже вродливий, вродлива. – *[Ładna] Jak (tynieckie) jabłko* (с. 336); *З Богом*. Уживається як побажання успіху; хай щастить; формула прощання. – *Z bogiem* (с. 139); порівнянь: *[Живе] як (мов) у Бога за пазухою (за дверима)*. У найкращих умовах, затишку й достатках. – *Jak u Pana za piecet* (с. 334–335); *Як собаці (Сіркові, Сірку) на перелазі*. Дуже погана, скрутна ситуація. – *Użyć jak psa w studni* (с. 334); д) вживання фразеологізмів в якості евфемізмів: *Ахіллесова п'ята*. Слабке, вразливе місце людини. – *Pięta achillesowa (Achillesa)* (с. 44); *У (в) косяку Адама (Єви)*. Про людину без усякого оядгу, голу. – *W stroju Adama (adamowym, Ewy)* (с. 299); *Троянський кінь*. Про подарунок ворогові на його згубу, хитрі, підступні наміри, засоби боротьби. – *Koń trojański* (с. 294); *Віддати [Богу, Богові] душу (дух, духа)*. Померти. – *Oddać (Bogu) ducha* (с. 87) тощо.

Висновки. Функціонування фразеологізмів-відповідників, до складу яких входять онімні компоненти, у мовному континуумі споріднених мов свідчать про етнічну близькість цивілізаційних віх, наявність історичної спадщини, зв'язок із всесвітніми культурними процесами, частиною яких вони є. Фразеологізми, спираючись на власне іменну лексику, несуть глибинну народну і міжнародну філософію. Такі мовні одиниці дуже яскраві, образні, мають конкретизований метафоричний зміст, відомі на міжетнічному рівні, тому більш дієві, адресні й універсальні. Перевагу в комунікації між народами України та Польщі мають фразеологізми з міфонімами-складниками, бо онім, який містить загальновідому інформацію (з Біблії та античних міфів), зберігається в перекладі іншою мовою, оскільки відомий і конотований для носіїв різних (споріднених і неспоріднених) культур, зокрема й для українців і поляків. Проте в таких назвах виявляються й культурні відмінності в лексиці, звуковому комп-

лексі власних іменувань тощо. Серед фразеологічних одиниць з онімними компонентами наявні повні відповідники і стійкі вислови, що відрізняються значенням, складниками, граматичними формами, варіативністю найменувань.

Перспективи дальших досліджень вбачаємо в аналізі способів перекладу ономастичних фразеологізмів з онімними компонентами та з'ясуванні їх граматичних і структурних особливостей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алефиренко Н.Ф. Методологические основания исследования проблемы вербализации концепта. *Вестник Воронежского гос. ун-та. Серия: Гуманитарные науки*. 2004. № 2. С. 60–66.
2. Арделян О. Концептуалізація власних назв у фразеологізмах англійської мови. *Наукові записки Серія: філологічні науки*. 2009. Вип. 81 (1). С. 131–134.
3. Буслаев Ф. Русская народная поэзия: монография. Санкт-Петербург, 1861. Т. 1. 662 с.
4. Василенко А.М. Українська міфологічна лексика в художній літературі XIX ст.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: 10.02.01. Київ, 2003. 25 с.
5. Глуховцева І. Динаміка української фразеології кінця XX – початку XXI століття: тенденції розвитку: монографія. Старобільськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2015. 179 с.
6. Гостра Ю.Ю. Теоретичні засади аналізу фразеологічних одиниць сучасної англійської мови. *Сучасні дослідження з іноземної філології*. 2016. Вип. 14. С. 54–64.
7. Данте Аліґ'єрі. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/Данте_Аліґ'єрі (дата звернення: 12.03.2020).
8. Добролюжа Г.М. Спостереження за онімною лексикою в ареальній фразеології (на матеріалі фразеології Середнього Полісся та суміжних територій). *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. Вип. 6 (1). 2013. С. 69–78.
9. Карпенко О.Ю. Проблематика когнітивної ономастики: монографія. Одеса: Астропринт, 2006. 374 с.
10. Краткий словарь когнитивных терминов / Кубрякова Е.С., Демьянков В.З., Панкрац Ю.Г., Лузина Л.Г. Москва: Изд-во МГУ, 1997. 245 с.
11. Космеда Т., Гоменюк О., Осіпова Т. Короткий українсько-польський словник усталених виразів: еквіваленти слова, фразеологізми, прислів'я та приказки / за заг. ред. проф. Т.А. Космеди. Познань-Харків: Коло (м. Дрогобич), 2017. 408 с.
12. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2006. 716 с.

REFERENCES

1. Alefirenko N.F. (2004) Metodologicheskie osnovaniya issledovaniya problemy verbalizatsii kontsepta [Methodological foundations of the study of the problem of the concept verbalization]. *Vestnik Voronezhskogo gos. un-ta. Seriya: Gumanitarnyye nauki*. № 2. С. 60–66 [in Russian].
2. Ardelyan O. (2009) Kontseptualizatsiia vlasnykh nazv u frazeolohizmakh anhliiskoi movy [Conceptualization of proper names in phraseology of the English language]. *Naukovi zapysky Seriya: filolohichni nauky*. Vyp. 81 (1). S. 131–134 [in Ukrainian].
3. Buslaev F. (1861) Russkaya narodnaya poeziya [Russian folk poetry]: monografiya [Russian folk poetry]. St-Peterburg. T. 1. 662 s. [in Russian].
4. Vasylenko A.M. (2003) Ukrainska mifolohichna leksyka v khudozhnii literaturi XIX st. [Ukrainian mythological vocabulary in the fiction of the 19th century]: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. filol. nauk: 10.02.01. Kyiv. 25 s. [in Ukrainian].
5. Hlukhovtseva I. (2015) Dynamika ukrainskoi frazeolohii kintsia XX – pochatku XXI stolittia: tendentsii rozvytku [Dynamics of Ukrainian phraseology of the end of the 20th – beginning the 21st century: tendencies of development]: monohrafiia. Starobilsk: Vyd-vo DZ «LNU imeni Tarasa Shevchenka». 179 s. [in Ukrainian].
6. Hostra Yu.Yu. (2016) Teoretychni zasady analizu frazeolohichnykh odyntys suchasnoi anhliiskoi movy [Theoretical principles of analysis of phraseological units of modern English]. *Suchasni doslidzhennia z inozemnoi filolohii*. Vyp. 14. S. 54–64 [in Ukrainian].
7. Dante Alighieri [Dante Alighieri]. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/Данте_Аліґ'єрі (data zvernennia: 12.03.2020) [in Ukrainian].
8. Dobrolozha H.M. (2013) Sposterezhennia za onimnoi leksykoiu v arealnii frazeolohii (na materialii frazeolohii Serednioho Polissia ta sumizhnykh terytorii) [Observation of onymic vocabulary in areal phraseology (on the material of phraseology of Middle Polissya and adjacent territories)]. *Aktualni problemy filolohii ta perekladoznavstva*. Vyp. 6 (1). S. 69–78 [in Ukrainian].
9. Karpenko O.Yu. (2006) Problematyka kohnityvnoi onomastyky [Problems of cognitive onomastics]: monohrafiia. Odesa: Astroprynt. 374 s. [in Ukrainian].
10. Kratkiy slovar kognitivnykh terminov [Short dictionary of cognitive terms] / Kubriakova E.S., Demiankov V.Z., Pankrats Yu.H., Luzina L.H. Moskva: Izd-vo MHU, 1997. 245 s. [in Russian].
11. Kosmeda T., Homeniuk O., Osipova T. (2017) Korotkyi ukrainsko-polskyi slovnyk ustalenykh vyraziv: ekvivalenty slova, frazeolohizmy, pryslivya ta prykazky [Short Ukrainian-Polish dictionary of established

expressions: word equivalents, phraseology of proverbs and sayings] / za zah. red. prof. T.A. Kosmedy. Poznan-Kharkiv: Kolo (m. Drohobych). 408 s. [in Ukrainian].

12. Selivanova O. (2006) Suchasna linhvistyka: terminolohichna entsyklopediia [Modern linguistics: terminological encyclopedia]. Poltava: Dovkillia-K. 716 s. [in Ukrainian].

**POLISH AND UKRAINIAN PHRASEOLOGICAL EQUIVALENTS
WITH ONYM COMPONENT (ON THE MATERIAL OF «SHORT
UKRAINIAN-POLISH DICTIONARY OF SET PHRASES»)**

Abstract. The article analyzes phraseology with anonymous components in the comparative aspect of Ukrainian and Polish languages on the material of the «Short Ukrainian-Polish dictionary of established expressions: word equivalents, phraseology of proverbs and saying» (Drohobych, 2017). The semantics of the onymic syllable are analyzed, the lexical groups are clarified from which the proper names originate. The cultural and national features of onyms are studied in a composition of phraseological units.

The study of phraseology as carriers of mental frames is actual, including the comparison of the realization of proper names in phraseological units of related and unrelated languages. The purpose of the article is to analyze the phraseological units, which include onymic components, on the material of modern Ukrainian and Polish languages. The task of the article was to determine the role and function of the onomastic component in phraseology, to analyze the composition and semantics of phraseology; consider the types of onomastic phraseology; highlight the features of their translation; to find out the origin of onymic names in equivalents of phraseology.

The functioning of phraseological units, which include onymic components, in the linguistic continuum of related languages testifies to the ethnic closeness of civilizational milestones, the existence of historical heritage, the connection with the world cultural processes of which they are a part. Such linguistic units are very bright, figurative, have a specific metaphorical meaning, they are known at the interethnic level, so they are more effective, targeted and universal. Phraseologisms with constituent mythonyms have an advantage in international communication, because the onym which includes well-known information (from the Bible and ancient myths) is saved in translation into another language, as it is known and connoted for speakers of different (related and unrelated) cultures, including and for Ukrainians and Poles. However, such names also show cultural differences in vocabulary, sound complex of proper names and etc. Among the phraseological units with anonymous components are complete equivalents and equivalents that differ in meaning, components, grammatical forms, variability of names.

Keywords: phraseological unit, component-onym, mythonym, semantic, structure.

© Бачинська Г., Вербовецька О., 2020 р.

Галина Бачинська – кандидат філологічних наук, доцент кафедри загального мовознавства і слов'янських мов Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, Тернопіль, Україна; <https://orcid.org/0000-0001-6901-613X>

Halyna Bachynska – Candidate of Philology, Associate Professor of the Ukrainian Language Department, Volodymyr Hnatyuk Ternopil National Pedagogical University, Ternopil, Ukraine; <https://orcid.org/0000-0001-6901-613X>

Оксана Вербовецька – кандидат філологічних наук, викладач кафедри загального мовознавства і слов'янських мов Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, Тернопіль, Україна; <https://orcid.org/0000-0003-3142-364X>

Oksana Verbovetska – Candidate of Philology, Associate Lecturer of the Ukrainian Language Department, Volodymyr Hnatyuk Ternopil National Pedagogical University, Ternopil, Ukraine; <https://orcid.org/0000-0003-3142-364X>